

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра логопедії та спеціальних методик

Кваліфікаційна робота
магістра

з теми: **“КОРЕКЦІЯ ДИСЛЕКСІЇ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО
ШКІЛЬНОГО ВІКУ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ
ПРИЙОМІВ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ”**

Виконала здобувачка 2 курсу
групи SoL4-M22z
ОП Спеціальна освіта (Логопедія)
спеціальності 016 Спеціальна освіта
спеціалізації 016.01 Логопедія
Людмила ПОЛОВНИКОВА

Керівник:
Олександр ГЛОБА,
доктор пед. наук,
професор кафедри логопедії та
спеціальних методик

Рецензент:
Олена ВЕРЖИХОВСЬКА,
кандидат пед. наук,
доцент кафедри психолого- медико-педагогічних
основ корекційної роботи

Кам'янець-Подільський – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ КОРЕКЦІЇ ДИСЛЕКСІЙНИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ПРИЙОМІВ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ.....	5
1.1 Дослідження проблеми дислексійних порушень в корекційній, психолого- педагогічній теорії та практиці.....	5
1.2 Поняття «дислексія», її особливості та шляхи подолання дислексійних порушень у дітей молодшого шкільного віку.....	16
1.3 Роль ігрових прийомів у роботі логопеда щодо корекції дислексійних порушень.....	31
Висновки до першого розділу.....	45
РОЗДІЛ 2 МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ДИСЛЕКСІЙНИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ПРИЙОМІВ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ.....	47
2.1 Характеристика методів, прийомів та технік дослідження навиків читання у молодших школярів.....	47
2.2 Організація та проведення констатувального етапу дослідження.....	59
Висновки до другого розділу.....	68
РОЗДІЛ 3 ЕФЕКТИВНІСТЬ КОРЕКЦІЇ ДИСЛЕКСІЙНИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ПРИЙОМІВ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ.....	70
3.1 Формувальний етап дослідження щодо застосування ігрових прийомів логопедичної роботи з корекції дислексійних порушень молодших школярів.....	70
3.2 Ефективні ігрові прийоми для використання у роботі логопеда щодо подолання дислексій у молодших школярів.....	76
Висновки до третього розділу.....	82
ВИСНОВКИ.....	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	87
ДОДАТКИ.....	97
Додаток А.....	97
Додаток Б.....	99
Додаток В.....	100
Додаток Г.....	103
Додаток Д.....	105
Додаток Е.....	109
Додаток Ж.....	111

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний стан освіти України перебуває у складних умовах: період коронавірусу, війна, проблеми з електроенергією. Це все не аби як позначилося на дітях, їхній освіті, соціалізації, мовленні дітей. Одне з найрозповсюдженіших порушень у дітей молодшого шкільного віку, спричинене сучасністю – дислексія. Корекція дислексійних порушень відповідно до новинок освіти найефективніше здійснювати використовуючи ігрові прийоми, оскільки діти обожають гратися і гра є провідною навчальною діяльністю дітей.

Симптоматика порушень читання та письма у молодших школярів окрім розладів усного мовлення пов'язана також і з психопатологічними особливостями дітей (Н. Борякова, Р. Лалаєва, І. Марченко, О. Логінова, Є. Соботович, С. Шевченко та ін.).

Оволодіння грамотою є однією з важливих умов формування загальнонавчальних умінь та навичок у молодших школярів, та їх подальшої соціальної адаптації. Порушення читання негативно впливають на весь процес навчання школяра, на його психічний і мовленнєвий розвиток. Своєчасне виявлення цих порушень в учнів початкових класів з дислексійними порушеннями, диференціація дислексії від помилок читання іншого характеру є надзвичайно важливим для побудови адекватної тактики навчання та ефективної системи корекційно-розвиткової логопедичної допомоги з урахуванням структури порушення дитини. Щоб покращити корекцію дислексійних порушень у дітей, вмотивувати їх до логопедичної роботи, особливого значення набувають ігрові прийоми. Це і зумовило вибір теми кваліфікаційної роботи «Корекція дислексії у дітей молодшого шкільного віку шляхом використання ігрових прийомів логопедичної роботи».

Мета: обґрунтувати особливості дислексійних порушень молодших школярів та довести ефективність ігрових прийомів щодо корекції виявлених дислексійних порушень.

Завдання:

1. проаналізувати сучасний стан досліджуваної проблеми в психолого-педагогічній теорії та практиці;
2. охарактеризувати поняття «дислексія» та визначити шляхи подолання дислексійних порушень у дітей молодшого шкільного віку;
3. розкрити та описати роль ігрових прийомів у роботі логопеда щодо корекції дислексійних порушень;
4. провести констатувальне дослідження щодо застосування ігрових прийомів логопедичної роботи для попередження або корекції дислексійних порушень молодших школярів та на основі результатів дослідження запропонувати ефективні ігрові прийоми для використання у корекційній роботі логопеда з дітьми молодшого шкільного віку, які мають дислексійні порушення.

Предмет: ігрові прийоми як ефективний засіб успішної корекції дислексійних порушень у молодших школярів.

Об'єкт: дислексійні порушення у дітей молодшого шкільного віку.

Наукова новизна: обґрунтовано значення ранньої діагностики дислексії у дітей молодшого шкільного віку; уточнено визначення терміну «дислексія»; виявлено труднощі у дітей молодшого шкільного віку під час навчання читання.

Теоретичне значення: Подальшого розвитку набули положення про необхідність застосування ігрових прийомів щодо подолання дислексії у молодших школярів.

Практична цінність: полягає у використанні вчителями-логопедами, вчителями початкової школи підібраних ігрових прийомів для корекції дислексійних порушень у дітей молодшого шкільного віку. Дані матеріали дослідження можуть застосовуватися вчителями шкіл, викладачами та студентами закладів вищої освіти на практиках та практичних заняттях, вчителями-логопедами на логопедичних заняттях з дітьми з дислексійними порушеннями, батьками дітей з дислексійними порушеннями.

Структура дослідження: вступ, три розділи, висновки до кожного розділу, загальні висновки, список використаних джерел та додатки.

ВИСНОВКИ

Проблема дислексії у молодших школярів є однією з найактуальніших на сьогодні, це пов'язано зі зростанням у закладах загальної середньої освіти чисельності дітей схильних до дислексій. Вона досліджується та вивчається багатьма педагогами та вченими різних спеціальностей, що спричинило існування різних підходів до вивчення даного поняття. Проте, у всіх визначеннях мова йде про порушення процесу читання: «Дислексія – це суттєві труднощі в оволодінні навичками читання і письма при загальній здатності навчатися» [65].

Проведена нами дослідницька робота на констатувальному етапі дослідження показала, що значна частка учнів, а саме 21,4% мають сталі труднощі, та схильні до дислексійних порушень. Учителі початкових класів недостатньо обізнані з даного питання та потребують додаткових знань про дане порушення. Формувальний етап дослідження показав, що ігрові прийоми роботи, завдання та вправи, котрі базуються на грі є ефективними у роботі логопеда для корекції дислексійних порушень у молодших школярів.

Шляхи попередження, корекції та подолання дислексійних порушень у дітей молодшого шкільного віку – це чітко спланована та добре продумана система організаційних умов, а саме:

- 1) підбір спеціальних методик обстеження дітей на наявність у них схильності до дислексійних порушень;
- 2) виявлення та врахування індивідуальних особливостей, можливостей та вмінь учнів початкової школи в опануванні читанням;
- 3) підбор спеціальних ігрових прийомів, вправ та завдань для покращення читацьких вмінь молодших школярів;
- 4) орієнтація в роботі на зону найближчого розвитку учня стосовно опанування ним навичкою читання.

Ефективними ігровими прийомами для використання у корекційній роботі логопеда з дітьми молодшого шкільного віку, які мають дислексійні порушення є:

1. методики навчання читання дітей, які полягають саме у використанні ігрових прийомів роботи: методика Зайцева, кубики Зайцева, методика Глена Домана, методика Жукової, методика Монтесорі та інші;

2. вправи та завдання ігрового характеру: гра «Знайди відмінності», ребуси, анаграми, кросворди, шаради, гра «Впізнай малюнок», гра «Назви предмети, які приховані», читалочки-переставлячки (коли потрібно переставити склади місцями та прочитати утворені слова), гра «Що не так?» (слухаючи вірш дитина повинна зрозуміти, що в ньому не так), сходи-читалочки, гра «Піжмурки» (у рядку букв потрібно знаходити та читати слова, що сховалися) та багато інших [56, с. 80-92].

Підсумовуючи зауважимо, що цілі і завдання дипломної роботи виконані. Експериментальне дослідження привело до висновку, що ігри в корекційно-розвитковій логопедичній роботі з молодшими школярами відіграють важливу роль як для попередження дислексійних порушень, так і для їхньої корекції та подолання. Створення спеціальних умов, враховування наявного рівня можливостей дитини, використання ігрових прийомів корекційно-розвиткової логопедичної роботи, орієнтація на зону найближчого розвитку і звичайно, систематична робота допоможуть уникнути дислексійних порушень у дітей молодшого шкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аніщук А. М. Культура мовлення та виразне читання: Навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів спеціальності «Дошкільна освіта». – Ніжин: НДУ імені Миколи Гоголя, 2012. – 134 с.
2. Аніщук А. М. Оптимізація мовленнєвого самовираження старших дошкільників : метод. посіб. для вихователів, батьків та студентів дошкільних відділень пед. вузів. – Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2008. – 63 с.
3. Бадер В. І. Взаємозв'язок у розвитку усного і писемного мовлення молодших школярів: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук /В. І. Бадер// Київ, 2004 – 36 с.
4. Бадер В. І. Головні тенденції розвитку проблеми навчання усного й писемного мовлення школярів /В. І. Бадер//Зб. наук. праць. Педагогічні науки. – Вип.33. – Херсон, Вид-во ХДУ, 2003. – с. 82-86
5. Бадер В. І. Розвиток усного і писемного мовлення молодших школярів. Київ. АПН. 2000. 457 с.
6. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція / Богуш А.М., Беленька Г.В., Богініч О.Л. та ін. - К.: Видавництво, 2012. – 26 с.
7. Баль Н.Н., Захарченя І.А. Обследование чтения и письма у младших школьников: учебно-методическое пособие для учителей-дефектологов / Н.Н. Баль? І.А. Захарченя / Минск «Ураджай» - 2001 73 с. Онлайн ресурс: https://elib.bspu.by/bitstream/doc/4327/1/%d0%91%d0%b0%d0%bb%d1%8c%20-%20%d0%bf%d0%be%d1%81%d0%be%d0%b1%d0%b8%d0%b5_2001.PDF
8. Бартенева Л. Підготовка дітей до оволодіння грамотним письмом. Дефектологія. 2002. № 2.
9. Березіна О. М. Мовні ігри та забави: [навчально-методичний посібник] / О. М. Березіна, Т. О. Павловська. – Тернопіль : Мальва – ОСО, 1999. – 107 с.
- 10.Белая А.Й. Подолання нерізко вираженого загального недорозвитку мовлення у молодших школярів (Методичні рекомендації для вчителів-логопедів) – Хмельницький ТУП. 2007.- 100с.

11. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське довкілля» / О. І. Білан; за заг. ред. О. В. Низковської. – Тернопіль: Мандрівець, 2017. - 256 с.
12. Блінова Г. Й. Альбом для обстеження мовлення у дитини: Навчально-методичний посібник: В 2 ч. / Г. І. Блінова // К: Благовіст, 2001 – 215 с.: іл. Онлайн ресурс: <https://osobluvadutuna.com.ua/exercise?id=3045>
13. Блінова Г.Й. Подолання мовленнєвих вад дітей: У 2 ч. – К.: Благовіст, 2005. – Ч.1. – 272 с.:іл.
14. Богуш А.М. Мова дітей: Посібник для дошкільнят та соціальних педагогів / Під заг. ред. С. Чередниченко. - К.: Кобза, 2003. - 78 с.
15. Варій М.Й. Загальна психологія Навчальний посібник / 2-ге видан., випр. і доп / М.Й. Варій. - К.: «Центр учбової літератури», 2007. – 218 с.
16. Гаврилов О., Липа, О.В., Левицький В.Е., Ляшенко О.М., Кулеша Є., Данільченко В.Є. Прикладна корекційна психопедагогіка: олігофренопедагогіка: Навчальний посібник. Вид. 2-е, перер. та доповн. / За ред. О.В. Гаврилова. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2017. – 600 с.
17. Гаврилова Н.С. Логопедія: Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : «Медобори-2006», 2018. – 188 с.
18. Гаврилова Н.С. Методика корекції порушень артикуляційної моторики кінестетичного типу. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць: вип. 10 / за ред. В.М. Синьова, О.В. Гаврилова. Кам'янець-Подільський: ПП Медобори 2006, 2017. – с. 43-50.
19. Гавриш Н. В. Про критерії оцінки рівня мовленнєвотворчої діяльності старших дошкільників / Н. В. Гавриш // Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. праць / за заг. ред. В. І. Сипченка. – Слов'янськ, 2001. – Вип. XIII. – с. 112–119.
20. Глен Доман Як навчити дитину читати або тиха ніжна революція /Глен Доман // 10 с. Онлайн ресурс: <https://readli.net/chitat-online/?b=183360&pg=1>

21. Глоба О. П. Інноваційні технології моніторингу психофізичного стану дітей в умовах інклюзивного навчання / О. П. Глоба, Б. О. Вихованець // IV Міжнародний конгрес зі спеціальної педагогіки та психології «Педагог в інклюзивному просторі: траєкторія фахової самоактуалізації», Київ, 2018.
22. Глоба О.П. Сучасні технології забезпечення охоронно-педагогічного режиму в умовах інклюзивної освіти / О. П. Глоба, Б. О. Вихованець // Перший конгрес Всеукраїнської психосоматичної асоціації з міжнародною участю «Психосоматична медицина XXI століття: реалії та перспективи», Київ, 2018.
23. Глоба О. П., Гаврилов О. В., Гладуш В. А., V. Klein, V. Silonova Навігація здоров'я: донозологічна діагностика психофізичного стану дітей з ООП / О. П. Глоба, О. В. Гаврилов, В. А. Гладуш, V. Klein, V. Silonova // Діти з особливими потребами: від рівних прав – до рівних можливостей: матеріали Міжнародного конгресу зі спеціальної педагогіки та психології. – Київ: Симоненко О. І., 2021. – с. 39-43
24. Гончаренко А.М. Комунікативна компетентність – головна мета / А. М. Гончаренко // Дошкільне виховання. - 2008. - № 7.
25. Горобець С.С., Гмитрук Н.М. Методико-соціальна реабілітація дітей з порушенням мовленнєвого розвитку. Якщо в дитини дислексія / С. С. Горобець, Н. М. Гмитрук // Маньківка, 2009. – 36 с.
26. Данілавічюте Е. А. Обґрунтування методики діагностики готовності дошкільників із НЗНМ до опанування навичок читання. Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі. Наук.-метод. зб.: Вип.5 [за ред. В. І. Бондаря, В. В. Засенка]. Київ : Наук. світ, 2004.
27. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років/наук. кер. проекту — Огнев'юк В. О., авт. колектив: Беленька Г. В., Богініч О. Л., Богданець-Білокаленко Н. І. та ін.; наук. ред.: Г.В. Беленька, М.А.Машовець; Мін. Освіти і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. 2016. – 304 с.

28. Зайцев М.О. Навчаймо читати українською мовою: посібник для педагогів і батьків, 3 видання / М.О. Зайцев, розробник Біла Е.П.// 3 видання, Київ, 2010 – 70 с. Онлайн ресурс: https://www.studmed.ru/zaycev-m-o-navchaymo-chitati-ukra-nskoyu-movoyu-za-metodikoyu-m-zayceva_df638c1a2e1.html
29. Заплатна С. М. Особливості логопедичної роботи з формування складової структури слів у дітей із загальним недорозвиненням мовлення. Актуальні проблеми сучасної логопедії: Матеріали конференції. Київ : РВЦ КПДЮ, 2007. (Серія «Столична освіта»).
30. Єрмоленко С. Національна свідомість і виховання української мовної особистості / Є. Єрмоленко // Урок української мови. – 2001. – №11–12. – с. 9 – 10.
31. Журавльова Л.С. Діти молодшого шкільного віку з мовленнєвими порушеннями у системі освіти. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 19: Корекційна педагогіка та психологія: зб. наук. праць. Вип. 32. У 2-х ч. Київ. НПУ ім. М. Драгоманова. 2016. – Ч 1. – с. 100-107.
32. Іванова Т. Дислексія: діагностика та корекційно-відновлювальна робота з дітьми /Т. Іванова// «Шкільний світ», 2017 - 112 с.
33. Ільяна В. М. Корекція дислексій в учнів молодших класів спеціальних шкіл для дітей з тяжкими порушеннями мовлення: Дис. канд. пед. наук. – Київ, 2010.
34. Ільяна В. М. Попередження дислексії у дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку: навчально-методичний посібник /В. М. Ільяна// К.: Інститут спеціальної педагогіки НАПН України, 2014. – 120 с.
35. Калмикова Л. О. Формування мовленнєвих умінь і навичок у дітей: психолінгвістичний та лінгвометодичний аспекти: Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: НМЦВО, - 2003. – 320 с.
36. Кизилова В. В. Основи культури й техніки мовлення: навч. посіб. / В. В. Кизилова. – Луганськ, 2007. – 126 с.

- 37.Компанець Н. М. Технологія навчання читання: поєднання аналітичного і синтетичного способів. Дефектологія. Особлива дитина: навчання та виховання. 2010. №4. с. 25-33.
- 38.Конопляста С.Ю. Логопсихологія: навч. посібник / за ред. М.К. Шеремет. Київ: Знання, 2010. 293 с.
- 39.Корнев А.Н. Нарушения чтения и письма у детей: учебно-методическое пособие / А.Н. Корнев // СПб.: МиМ – 1997. 286 с. Онлайн ресурс: https://pedlib.ru/Books/1/0306/1_0306-22.shtml#book_page_top
- 40.Кравець Н. Розвиток мовлення у учнів молодших класів допоміжної школи на уроках читання і української мови /Н. Кравець // Київ: А.С.К. – 1999. – 160 с.
- 41.Кравченко А. І., Колодяжна Т. О. Психолого-педагогічний супровід у молодших школярів із дислексією в умовах сучасної загальноосвітньої школи. Сучасні проблеми логопедії та реабілітації: матеріали VIII Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції, (15 лютого 2019 р., м. Суми). Суми: ФОП Цьома С. П., 2019. с. 177–179.
- 42.Крутій К. Л. Теорія і практика формування граматичноправильного мовлення в дітей дошкільного віку (на матеріалах морфології і словотворення): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання (укр. мова)»/К. Л. Крутій. – К, 2005. – 44 с.
- 43.Логопедія. Підручник, друге видання, перероблене та доповнене. За ред. М.К.Шеремет. – К.: Видав. Дім «Слово», 2010. – с. 489- 644.
- 44.Лісова Л.І. Корекція навчальної діяльності молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення: Монографія. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2015. – 224 с.
- 45.Логодидактика. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів. Київ: Видавництво Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 2004. – 348 с.
- 46.Лучкіна Л. В. Мовна й мовленнєва підготовка майбутніх учителів технічних дисциплін у світлі теорії мовленнєвої діяльності / Л. В. Лучкіна // Педагогіка і психологія. – 1999. – №4 (25). – с. 112–116.

47. Малярчук А. Я. Обстеження мовлення дітей: Дидактичний матеріал» / А. Я. Малярчук. – Київ, 2002. – 137 с.
48. Мартинчук О. В. Основи корекційної педагогіки: навч.-метод. посіб. Для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта». — К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. — 288 с.
49. Марченко І. С., Швалюк Т. М. Особливості складних синтаксичних конструкцій у старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення. Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія. Зб. наукових праць. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. – № 11. – с. 127-132.
50. Марченко І. С. Спеціальна методика початкового навчання української мови (логопедична робота з корекції порушень мовлення у дошкільників) Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Спеціальність: Корекційна освіта (логопедія). –1-видання. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 288 с.
51. Марченко І. С. Спеціальна методика розвитку мовлення [Текст]: (логопед. робота з корекції порушень мовлення у дошкільників): навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закл. / І. С. Марченко. – 3-є вид., перероб. і допов. – Київ: Слово, 2015. – 307 с.
52. Мацько Л. І. Риторика: навчальний посібник / Л. І. Мацько, О. М. Мацько// – К.: Вища школа, 2003. – 311 с.
53. Меліченко В. М. Стан сформованості навички читання в учнів молодших класів шкіл для дітей з ТПМ. Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: наук.-метод. зб. /В. М. Меліченко, за ред. В. І. Бондаря, В. В. Засенка// Київ, 2006. – Вип. 8, т. 2. – с. 229 – 232.
54. Меліченко В. М. До питання вивчення механізмів читання молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення. Теорія і практика сучасної логопедії: зб. наук. праць. Київ: Актуальна освіта, 2007. Вип. 4. С. 88 -91.
55. Момот Т. Л. Корекція дислексій: методичні вказівки / Т. Л. Момот//Тернопіль, «Навчальна книга - Богдан» - 2021, 16 с.

56. Момоток Т. П. Попередження і подолання дислексій та дизграфій у дітей сьомого року життя: навчально-методичний посібник вчителя-логопеда / О.Б. Качуровська, Т.К. Андрющенко, Н.О. Піскова. – Черкаси: ЧОПОПП, 2010. – 92 с.
57. Методичні рекомендації з написання та оформлення дипломних робіт М54 (проектів) студентами Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка [Електронний ресурс] / уклад. Л.М.Воевідко, В. В. Кобильник; [наук. ред. С. А. Копилов]. — Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2018. — 1 електрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см.
58. Начинова О. Л., Траченко О. О. Діагностика дислексії у дітей молодшого шкільного віку. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Педагогічні науки. 2018. № 4. С. 55–65., с. 59
59. Ніконова А. А. Дислексія як часткове порушення читання в учнів на уроках з іноземної мови. Напрями розвитку мовної освіти у XXI столітті. Онлайн ресурс: <http://eprints.zu.edu.ua/26885/1/%D0%9D%D0%9A%D0%9E%D0%9D%D0%9E%D0%92%D0%90%20%D0%90.%D0%90.%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BA%D0%B0.pdf>.
60. Пічугіна Т.В. Методичні рекомендації щодо обстеження дітей із дислексією і дизграфією. Методичні матеріали на допомогу вчителю–дефектологу. Львів. ЛОНМІО. 1998. с. 70-88.
61. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. – К.: Академвидав, 2006. – 456 с. с. 30-40
62. Причини виникнення дислексії. Інклюзивна освіта: веб-сайт. Онлайн ресурс: <http://bzszh.blogspot.com/>
63. Рібцун Ю.В. Корекційно-розвивальна та навчально-виховна робота з дітьми з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення: навчально-методичний посібник /Ю.В. Рібцун// Київ: «Педагогічна думка», 2014, - 238 с. Онлайн посібник: <https://studfile.net/preview/4532163/>

64. Романюк Л. П. Вивчення поширених розладів навчання майбутніми вчителями іноземних мов у Ізраїлі. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2012. Вип. 29. с. 455–459.
65. Словник української мови (СУМ 20) Онлайн ресурс: <https://slovnkyk.me/dict/newsum/%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%96%D1%8F>
66. Соботович Є. Ф. Формування семантичної структури слова у дітей з вадами мовленнєвого розвитку. Теорія і практика сучасної логопедії: збірник наукових праць: Вип. 2. Київ: Актуальна освіта, 2005. С. 3-17.
67. Тарасун В.В. Базові інваріантні дії та операції як компонент навчальної діяльності дітей з порушенням мовленнєвого розвитку // Дефектологія.– 2001.-№ 1.
68. Тарасун В. В. Морфофункціональна готовність до шкільного навчання дітей з особливостями в розвитку: діагностика і формування. Монографія. Київ: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2008. 294 с.
69. Тарасун В.В. Нетрадиційний метод формування у дітей писемного мовлення: читання —з першого погляду//Дефектологія. – 2000. - № 4.
70. Тихонова К. С. Труднощі навчання: дислексія, дисграфія, диспраксія, дискалькулія. Практичні рекомендації для дітей, батьків і педагогів / К. С. Тихонова//Київ: ТОВ Видавництво «Ранок», 2020 – 152 с.
71. Тищенко В. В. Ієрархія фонематичних процесів в онтогенезі дитячого мовлення. Теорія і практика сучасної логопедії: збірник наукових праць: Вип.4. Київ: Актуальна освіта, 2007. – с. 3-18.
72. Тищенко В.В. Інтелектуальний компонент у структурі діяльності використання мови у дітей з нормальним та порушеним розумовим розвитком Теорія і практика сучасної логопедії: Зб. наук. пр.: Вип.1. – К.: «Актуальна освіта», 2004.

73. Трофименко Л. І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс / За ред. Є. Ф. Собонович // Київ: «Актуальна освіта», 2007. 120 с.
74. Чередніченко Н.В. Вироблення орфографічної пильності в учнів молодших класів із важкими вадами мовлення / Педагогіка та методики: спеціальні. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова. – 2000.
75. Чередніченко Н.В., Курбатова А. Вивчення особливостей графічної навички письма у молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення // Педагогіка та методики: спеціальні / Збірник наукових праць. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова. - 2000.
76. Чередніченко Н.В. Гра як засіб мовленнєвого розвитку дітей із загальним недорозвитком мовлення. Педагогіка та методика: спеціальні. 2000. с. 50-60.
77. Чередніченко Н. В., Пелешенко О.С. До проблеми засвоєння основ фонетики і графіки молодшими школярами із порушеннями писемного мовлення / Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова, Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Зб. наукових праць – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – №.21.
78. Чередніченко Н.В. Діагностика порушень писемного мовлення у дітей з вадами мовленнєвого розвитку // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія. Зб. Наукових праць. –К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. - №1.
79. Чередніченко Н.В. Історичний аспект та сучасний стан проблеми порушень писемного мовлення // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова, Серія 19. корекційна педагогіка та психологія. Зб. наукових праць. –К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009.
80. Чередніченко Н.В. Методика формування в учнів із тяжкими вадами мовлення звукового аналізу та синтезу слів / Педагогіка та методики: спеціальні. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова. – 2001. – с. 130 - 150.

- 81.Чередніченко Н. В. Початковий курс навчання української мови молодших школярів із тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ). Київ: Видавничий Дім «Слово», 2014. – 208 с.
- 82.Шеремет М. К. Логопедія: підручник. Вид. 3-тє, перер. та доповн. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2015. – 776 с.
- 83.Шильцова Л. М. Гра для першокласників. Початкова школа. 2010. – №5. – с. 10 - 25.